Когато правосъдието е приятел на детето - „Зона ЗаКрила“

Какво е „Зона ЗаКрила“

Представете си едно дете, което е станало жертва на насилие. След първоначалния шок и страх, то е изправено пред ново изпитание – да разказва отново и отново какво му се е случило. Пред полицейски служители, социални работници, лекари, психолози, прокурори, съдии. Това е начинът, по който системата у нас функционира години наред. Всяка нова среща с представител на институция означава за детето връщане към болезнените спомени.

Именно в отговор на този проблем през 2015 г. в България е въведен моделът „Зона ЗаКрила“ – интегриран подход за подкрепа, който поставя в центъра не институциите, а самото дете и неговото семейство. В „Зона ЗаКрила“ вместо детето да бъде изпращано от институция на институция и да разказва многократно за случилото се, различните професионалисти – социални работници, психолози, разследващи полицаи, прокурори, съдии, медицински специалисти и терапевти – работят заедно в координирана и щадяща среда. На едно място детето и неговото семейство могат да получат кризисна интервенция, психологическа и терапевтична подкрепа, правна помощ, медицинско съдействие и специализирано изслушване в т.нар. „синя стая“. Особено важно е, че помощта продължава и след приключване на разследването или съдебния процес, като подпомага дългосрочното възстановяване на детето.

Какви са ползите от „Зона ЗаКрила“ за детето и институциите?

Моделът „Зона ЗаКрила“ носи реални ползи за децата, преживели насилие или престъпление, и за техните семейства. В основата му стои разбирането, че всяко дете има право на защита, уважение и подкрепа, без участието му в правни процедури да води до допълнително страдание.

Една от най-съществените ползи е намаляването на риска от вторична виктимизация. Вместо да разказва многократно за преживяното пред различни институции, детето споделя своята история в щадяща среда, чрез координиран подход между професионалистите.

„Зона ЗаКрила“ осигурява сигурна, предвидима и разбираща среда, в която детето се чувства защитено и подкрепено. Специалистите работят по начин, съобразен с възрастта, развитието и индивидуалните потребности на всяко дете, което допринася за изграждането на доверие и усещане за безопасност.

Моделът подпомага емоционалното възстановяване след преживяно насилие или травма, като предоставя достъп до психологическа и терапевтична подкрепа не само по време на разследването, но и след приключване на правните процедури. Така се създават условия за по-добра адаптация и дългосрочно възстановяване.

Особено важно е, че „Зона ЗаКрила“ гарантира правото на детето да бъде чуто и мнението му да бъде взето предвид при вземането на решения, които го засягат. Това укрепва чувството му за собствена значимост и участие в процесите, свързани с неговия живот и благополучие.

Координираният и специализиран подход допринася и за подобряване качеството на събраните доказателства при разследване, тъй като информацията се събира по щадящ и професионален начин, съобразен с особеностите на детското развитие и комуникация.

В крайна сметка моделът създава условия детето да запази своето достойнство, усещане за сигурност и принадлежност, дори в период на криза. Вместо да бъде възприемано единствено като участник в правна процедура, детето е разпознато преди всичко като личност с права, потребности и потенциал за възстановяване и развитие.

Как възниква „Зона ЗаКрила“?

Идеята за подобен модел възниква в Исландия през 1998 г. със създаването на първата „Къща за деца“ (Barnahus) – място, където различните системи, ангажирани със случаите на насилие над деца, работят под един покрив. Основната цел е да се намали допълнителната травма, причинена от многократни разпити и посещения в различни институции, като едновременно се гарантира качествено разследване и цялостна подкрепа за детето. През последните две десетилетия моделът Barnahus се утвърждава като добра европейска практика и се прилага в редица държави като пример за приятелско към детето правосъдие.

В България развитието на модела е резултат от дългогодишните усилия на Институт по социални дейности и практики (ИСДП) за въвеждане на щадящи процедури и интегрирана подкрепа за деца, участващи в правни процедури. Началото е поставено през периода 2006–2012 г. чрез проектите „Чуй детето“, когато са създадени първите „сини стаи“ за специализирано изслушване на деца. Натрупаният практически опит постепенно показва необходимостта не само от щадящ разпит, но и от цялостна координация между институциите и продължителна подкрепа за децата и техните семейства. Така след 2015 г. започва развитието на модела „Зона ЗаКрила“ като български вариант на Barnahus, който обединява правосъдие, социална работа, здравни грижи и психологическа помощ в единна система за подкрепа.

Създаването на първите центрове „Зона ЗаКрила“ в България става възможно благодарение на финансовата и експертна подкрепа на УНИЦЕФ България. Организацията има ключова роля не само в последващото разширяване на модела, но и в неговото първоначално въвеждане и развитие. В партньорство с ИСДП, държавни институции и местни власти УНИЦЕФ подкрепя адаптирането на международния модел към българския контекст и изграждането на система за координирана и щадяща подкрепа за деца, преживели насилие или престъпление. „Зона ЗаКрила“ се развива като национална мрежа от специализирани услуги, които продължават да усъвършенстват практиките за приятелско към детето правосъдие и да поставят най-добрия интерес на детето в центъра на всички решения и действия.

„Зона ЗаКрила ПЛЮС“

Особено внимание заслужава и специализираната услуга „Зона ЗаКрила ПЛЮС“, насочена към деца в конфликт със закона. Тя е създадена от ИСДП с цел да отговаря на нуждите на деца, които са заподозрени или обвинени в извършване на престъпление, като им осигурява подкрепа през целия процес на участие в правни процедури. Специалистите от „Зона ЗаКрила ПЛЮС“ информират децата и техните родители за техните права, застъпват се пред полицията, прокуратурата и социалните служби, присъстват при изслушвания и разпити и подпомагат изготвянето на индивидуални оценки. Подходът е основан на разбирането, че децата в конфликт със закона често самите са преживели травма, насилие или пренебрегване и имат нужда не само от санкции, но и от подкрепа, която да предотврати бъдещи рискове и да подпомогне тяхното развитие и социална интеграция.

Опитът показва, че когато институциите работят координирано, а гласът на детето е чут и уважен, възстановяването е по-успешно, а правосъдието – по-справедливо. „Зона ЗаКрила“ демонстрира, че зад всяко дете, преживяло насилие или попаднало в конфликт със закона, стои история, която изисква разбиране, професионализъм и грижа. Защото всяко дете има право не само на защита, но и на шанс да продължи напред със запазено достойнство, чувство за сигурност и надежда за бъдещето.